

ПРОЈЕКАТ „ПРИРОДНЕ АЛБАНИЈЕ“ КАО ПРЕТЊА ТЕРИТОРИЈАЛНОМ ИНТЕГРИТЕТУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ*

Марина Филиповић
Научно-стручно друштво за управљање ризицима
у ванредним ситуацијама
Владимир М. Цветковић
Универзитет у Београду, Факултет безбедности

Током читавог столећа биле су присутне опасности од етничког уједињења Албанаца муслиманске вероисповести. Организовано и систематско поступање албанских сепаратиста на подручју Косова и Метохије, као и акције и идеје које се чују широм Балкана, показује да је пројекат „независно Косово“ само део, или прелазна етапа, једне знатно комплексније визије „сви Албанци у једној држави“, што доводи у питање постојеће међународно признате границе и угрожава безбедност не само Републике Србије, већ и целог Балкана. Руководећи се нарастајућим претњама безбедности, у раду су изнети резултати анализе карактеристика све актуелније претње пројекта „Велике Албаније“ по територијални интегритет Републике Србије. Темељним прегледом литературе, аутори настоје да утврде у којој мери је такав пројекат препознат у академској, односно научној и стручној заједници као реална претња по територијални интегритет Републике Србије.

Кључне речи: *безбедност, Велика Албанија, територијални интегритет, Србија*

Увод

Прве идеје о пројекту „Велике Албаније“ и етничком уједињењу Албанаца муслиманске вероисповести јавиле су 1878. године образовањем тзв. Призренске лиге која је као посебно тело разрадила пројекат борбе за стварање великоалбанске државе у оквиру тадашњег отоманског царства (Борозан, 1995). До данас, питања пројекта „Природне Албаније“ тематизована су у великом броју научних истраживачких и прегледних радова. Према Бецићу, на Лондонској конференцији 2. јануара 1913. године нису прихваћени захтеви политичких структура тадашње Албаније да у њен састав уђу градови: Пећ, Приштина, Митровица, Скопље, Тетово, који су представљали основну варијанту територијалног програма албан-

* Рад представља резултат научно-истраживачких активности у оквиру Научно-стручног друштва за управљање ризицима у ванредним ситуацијама (www.upravljanje-rizicima.com/vanrednesituacije.com).

ског покрета. Незадовољни одлукама Лондонске конференције, Албанци су формирали Комитет за одбрану Косова и северног Епира (Грчка) и отпочели широку пропаганду у Европи и САД, са прогласом Албанија-Албанцима, уз стварање мита о угрожености људских права Албанаца широм Балкана (Бецић, 2012). Албанско питање постало је поново актуелно у току Првог светског рата, на чијој територији су се нашле армије већег броја зараћених страна (Аврамовски, 1976).

Споменуто питање се прожимало током читавог столећа 1878, 1912-1918, 1941-1945, 1948, 1968, 1981, 1988-1995. године. Пошто је у питању био један сложен проблем кога су карактерисале политичке, економске, етничке, територијалне, културне, идеолошке особености све више је добијао на значају, посебно када се говорило о безбедности балканских држава. Ту посебно треба имати у виду значај опасности која се огледа у аспирацијама албанске елите ширењем идеја о томе како су Албанци ти који су једини аутентични наследници турског територијалног наслеђа на Балкану (Димић, 1997). С друге стране поједини аутори наглашавају да је оснивање модерне албанске државе 28. новембра 1912. године, била воља, у то време моћне, Аустроугарске царевине, што је самим тим омогућило развој идеје Велике Албаније, које и данас живи међу Албанцима у региону (Здравковић, 2014:161). Идеје о уједињењу свих албанских народа на подручју тзв. Албанских територија у једну државу Велику Албанију наставља се и у периоду 1943. године када је одржана Друга призренска лига, а свега неколико година након тога и Бујановска конференција, односно Трећа лига 1946. године. Незауостављива тежња и аспирације за проширењем у односу на међународно признате државе Србију, Црну Гору, Грчку и Македонију огледају се и у периоду после Другог светског рата, када су основане многобројне екстремно националистичке организације, које су имале врло значајан утицај на обликовања политичких прилика у Албанији, Македонији, као и на подручју Косова и Метохије. У том периоду могао је се јасно уочити циљ стварања великоалбанског пројекта, који је представљао велику опасност по територијални интегритет и безбедност Грчке, Србије, Македоније и Црне Горе. Доношењем Устава 1974. године дошло је на неки начин до издвајања покрајина Косово и Метохије и Војводине и стварања повољнијих услова за подривање суверенитета и угрожавања територијалног интегритета Републике Србије, даље и простора за отцепљење једне од њих. Након тога сепаратистичке амбиције и покрети на подручју Косова и Метохије узимају маха, што знатно ојачава и подстиче сарадњу албанских политичких организација Косова и Метохије са државом Албанијом. Средишње место у навелико испланираној реализацији пројекта Велике Албаније заузима српска покрајина Косово и Метохија, што у први план намеће питање угрожености територијалног интегритета Србије. Албански сепаратисти у сарадњи са екстремистичким организацијама у Албанији, користе различите облике политичког насиља и терора над српским и другим неалбанским становништвом и доводе до оружаних сукоба и свеопште нестабилности. Језгро сепаратизма и екстремизма у иностранству чинили су чланови албанске екстремистичке организације Народни покрет Косова (ЛПК) која је своју делатност проширила 12. фебруара 1982. године у Немачкој када је наставила да делује под називом Народни покрет за Републику Косово (Ћосић, 2004:7).

Након завршетка Хладног рата дошло је до редефинисања постојећих норми међународног права, редефинисања права на мешање у унутрашње ствари суверених држава, нови тип „самоодбране“ у форми предупредујуће интервенције (*preemptive intervention*), нов тип мисије ширења демократије оружјем, нова обавеза заштите грађана од ма-

совног кршења људских права (*responsibility to protect*) ако је неопходно и војним интервенцијама, појавило се ново тумачење односа територијалног интегритета и самоодређења (Накарада, 2007:306). Здравковић истиче да су Сједињене Америчке Државе пружиле своју пуну подршку независности тзв. Косова не само због интереса којима су се руководили током хладног рата већ и због нових геополитичких циљева који су налагали подршку муслиманском свету. Том приликом, поменути аутор наводи два главна разлога, а то су: 1) државе муслиманског света представљају важан спољнополитички фактор од којих САД зависе због снабдевања нафтом – неопходним ресурсом за покретање војне и економске машинерије којом располажу и (2) формирањем неомуслиманских држава на југоистоку Европе намеравају да спрече понављање терористичких напада на територији САД, попут оних од 11. септембра 2001. године (Здравковић, 2014:189). Међу савременим документима у којима се уочава концептуализација и дефинисање „Велике Албаније“, наводи се „Платформа за решење албанског националног питања“ албанске Академије наука из Тиране. Наведени документ је први пут објављен у јавности октобра 1998. године. Картографска визуелизација великоалбанске идеје анализирани су мултидисциплинарно у домаћој и у иностраној научној литератури (Степић, 2006:272).

Пројекат „Природне Албаније“

Пројекат „Природне Албаније“ са свим тзв. „албанским земљама“ први пут се концептуализује 27. септембра 1878. године у Истанбулу. У новинама „Тумач Источка“, којима је главни и одговорни уредник био човек албанског порекла Сами Фрашер, по први пут се наводи програм уједињења Албаније као аутономне области у оквиру Отоманског Царства, у „Велику Албанију“ која би се састојала од четири отоманска вилајета: Скадарски, Косовски, Битољски и Јањински, који би чинили јединствени „Албански вилајет“. Службени језик таквог вилајета би био албански, који би био главни и једини језик који би се користио приликом одржавања генералне скупштине вилајета, док би се турски језик користио само за комуникацију са отоманском централном владом у Истанбулу. Наведени програм је званично прихваћен 1879. године од стране тзв. Прве Призренске лиге (Бартл, 2001:100). Призренска лига је као посебно тело разрадила пројекат борбе за стварање великоалбанске државе у оквиру тадашњег отоманског царства (Борозан, 1995). Приликом састанка, донета је одлука да сви Албанци, без обзира на то којој вероисповести припадају, треба да раде на стварању једне такве државне творевине од делова територија тада већ новоформираних суседних држава Србије, Црне Горе и Грчке. Према замисли албанских првака и њиховог вође идеолога бега Фрашерија, та држава је требало да обухвата четири тадашња турска вилајета: Јањински, Битољски, Скадарски и Косовски. Сличне идеје се преносе касније и у програмима Пећке лиге из 1899. године која је имала за циљ да одбрани албанску државу од агресора: Србије, Црне Горе, Бугарске и Грчке под изговором да је албански етнос широко распрострањен на Балкану стога је нужно било потребно уједињење у једну државу, Албанију. Пошто су политичке и безбедносне прилике у том периоду ишле на руку балканским државама попут Србије, Грчке и Црне Горе утопистичке идеје Призренске лиге су привремено смањиле свој радикализам (Здравковић, 2014).

Генеза идеје Велике Албаније најцеловитије је интерпретирана у студији др Ђорђа Борозана (Борозан, 1995). Поменута студија представља прву целовиту интерпретацију термина „Велика Албанија“. Наиме, реч је о оригиналној студији у којој су тематизована питања „прокламовано и стварно“. Борозан на оригиналан начин даје приказ генезе политичке идеје о „Великој Албанији“, настајање планова и програма који су идеју територијалне и етничке „Велике Албаније“ требало да оживотворе и праксу реализације идеје у конкретној историјској ситуацији у хронолошком опсегу од готово седам деценија (1878-1945) идентификује се простор који географски омеђује идеју о „Великој Албанији“ (Косовски вилајет, Скадарски вилајет, Јањински вилајет, Битолски вилајет), посматра се немирно балканско окружење, пажња се поклања европским државама чији се политички, економски, стратешки интереси преламају преко судбина балканских народа (Димић, 1997).

Албански сепаратизам и територијални интегритет држава на Балкану

Политичке одлуке и одређена дипломатска решења донета у периоду Велике Источне кризе (1875–1878) довеле су до прекретнице у историји свих балканских народа и држава. Судбина балканских народа и национална питања, на жалост, нису ни приближно била решена, већ су су балкански народи, са подршком споља, са пуно сукоба на унутрашњим подручјима, непрекидно покушавали да уреде међусобне политичке, економске и верске односе (Бецић, 2012). Политичке одлуке и одређена дипломатска решења донета у периоду Велике Источне кризе (1875–1878) довеле су до прекретнице у историји свих балканских народа и држава. Судбина балканских народа и национална питања, на жалост, нису ни приближно била решена, већ су су балкански народи, са подршком споља, са пуно сукоба на унутрашњим подручјима, непрекидно покушавали да уреде међусобне политичке, економске и верске односе (Бецић, 2012). Албански етноцентрализам и национализам прокламује неминовност сукоба са Србијом и Грчком. Албанска држава је одувек била осетљиво питање у односу на суседне државе, као пример се могу навести лоши односи Југославије и Италије. Територије јужне Албаније са Епиром и Јањинском, северна и средња Албанија са Скадром, Тираном и Елбасаном, Македонија са Дебром, Скопљем, Гостиваром, Прилепом, Велесом, Битољем и Охридом, Косово са градовима: Пећ, Ђаковица, Призрен, Митровица, Приштина, Гњилане, Прешево, Куманово, Нови Пазар и Сјеница су биле поприште терористичких акција Косовског комитета основаног новембра 1918. године. Овај Комитет је имао изражено антијугословенско обележје. Оружани напади као и масовна пропаганда били су основна средства ове тајне, националистичке организације косовских Албанаца. Међу великим силама, Италија је била највише заинтересована за рад Комитета који је иначе и финансирала, како би учествовала на дестабилизацију политичких прилика у Краљевини СХС. Осим Косовског комитета постојали су и низ других иредентистичких организација у градовима: Скопљу, Пећи, Ђаковици, Приштини, Качанику, Дебри, Вучитрну. Активности ових организација су се темељиле на организовању побуна и диверзија, прикупљање новца и оружја, агитовање итд (Димић, 1997).

Слика 1 – Мапа „Природне Албаније” према пројекцији Коче Данаја
(Извор: Ђурић, 2013)

Уједињење тзв. албанских територија у једну државу Албанију се наставља и у периоду 1943. године када је одржана Друга призренска лига, а затим и Бујановска конференција 1945. године односно Трећа лига 1946. године. Жеља за проширењем у односу на Србију, Црну Гору, Грчку и Македонију кристалише се и указује на неминовност сукоба са суседним државама. У периоду након завршетка Другог светског рата дошло је до оснивања многобројних екстремно националистичких организација, које су у то време биле врло значајан фактор обликовања политичких прилика у Албанији, Македонији, али и на подручју Косова и Метохије. Циљ је наравно био остварење великоалбанског пројекта који је представљао велику опасност по безбедност земаља у суседству. Август 1945. године формирана је организације: *Беса комбетар (Национална верност)*, а потом 1946. године и *Национал демократик Шиптаре* које су имале за задатак да примењују интензивно насиље према неалбанском становништву на Косову. Према подацима Рајка Видачића у књизи О коренима сепаратизма и тероризма на Косову у сукобу са терористима погинуло је око 6000 шиптарских терориста и око 2000 припадника југословенских оружаних снага. Током Другог светског рата на Космет се населило око 100 000 Албанаца из Албаније, а протераним колонистима из Србије и Црне Горе, законом из 1945. године је био забрањен повратак на своја огњишта на Косову и Метохији што је значајно нарушило етничку равнотежу становништва у региону (Гађиновић, 2005:10).

Идеја за проширењем Албаније у односу на Грчку се односила на Северни Епир који је требао да се припоји Албанији. У односу на Македонију то је био њен западни део, од Битоља преко Велеса до Куманова, затим део Црне Горе тј. Подгорица, Бар, Улцињ и Србија-Косово. До нарушавања односа са између Албаније и Југославије дошло је 1957. године и том приликом је из Албаније протеран први секретар југословенског посланства у Тирани, Стева Вучић, након чега је стигао одговор из Југославије протеривањем другог секретара албанског посланства у Београду. Потом је уследило Хоцино излагање на Пленуму АПР у коме је постављено питање Косова и Метохије, а након тога пребегавање албанског министра у влади Панајота Пљакуа коме је Југославија пружила азил, што је допринело све већем степену неповерења између две суседне земље (Цветковић, 2014:657). Иако је на подручју Косова и Метохије после Другог светског рата дошло економског и социјалног преображаја уз помоћ тадашње Југославије, тензије Албанаца нису јењавале, а сукоби су постајали све масовнији и бруталнији. У том периоду Албанија је била комунистичка држава, са израженим стаљинистичким методама тоталитаризма које ће успешно спроводити њен врховни вођа Енвер Хоџа. У историји није постојала ниједна комунистичка земља која се стриктно држала совјетског бољшевичког модела и марксистичких начела. Политички успон Енвера Хоџе је текао поступно. Већ у средњошколским данима се одушевљавао идејама Велике Албаније, али је прве контакте са комунистичким покретом имао током студирања у Француској и Белгији. Изјашњавао се као ортодоксни марксиста-лењиниста и отворено се дивио Стаљину те га неки аутори називају Балканским Стаљином. Пошто је био вођа Народноослободилачке борбе у Албанији током Другог светског рата, након тога 1944. године је преузео власт у Албанији. Сарадња са југословенским комунистима, односно Јосипом Брозом Титом у почетку је темељена на узајамној сарадњи све до југословенског раскола са СССР-ом 1948. године. Вишеструки грађански, етнички, верски, идеолошки рат који је тада потресао Албанију је однео више живота него рат против окупатора. Како би одржао добре односе са Југославијом Енвер Хоџа је сменио начелника генералштаба Мехмета Шехуа који је јавно истицао да је против уплитања југословенских комуниста у организацију албанске војске.

Пројекат федерације јужнословенских народа од Трста до Црног мора остаће само фикција. Када је у јуну 1948. дошло до отвореног разлаза Тита и Стаљина, албански комунисти на челу са Енвером Хоџом одбацили су тај предлог. Отвореним одбаравањем и стављањем уз СССР Хоџа успева извући неке користи за Албанију. Албанија током савезништва са СССР-ом добија укупно 200 милиона америчких долара за технолошки и индустријски развитак (Томас, 2007:3). У том периоду Албанија постаје чланица Варшавског пакта, војно политичког савеза, савеза комунистичких земаља као и чланица СЕВ-а (Савета за узајамну економску помоћ). Енвер Хоџа је током своје дуге владавине, као једини и недодирљиви вођа Албаније, објавио више томова књига у којима је пропагирао стаљинистичке догме и учења. Питање религије у албанском друштву Хоџа је објаснио: Да религиозни и комунистички надзори су непомирљиви ... они изражавају и подржавају интересе антагонистичких класа (Јанз, 1995:788). Зато је сматрао да се треба залагати за елиминацију религије, назадних обичаја, које само блокирају модернизацију и економски развој Албаније. Иначе религија се Албанцима наметала од споља, од Италије католицизам, од Грчке право-

славље и од Турске ислам. Револуција која је требало да буде спроведена базирала би се на искорењивању религије као и прастарог Канона Леке Дукађинија племенског законика албанског народа. Између Албанаца и њихових суседа долазило је до размене културног утицаја. Грци, Срби, Македонци, Црногорци су дали доприносе различитости албанског обичаја, културе, фолклора итд. Већ дугогодишњим настањем у поменутим државама експанзионистичке претензије Албаније у једну државу имају за циљ да на тај начин објасне по ком основу и праву желе проширење.

Позитивна дискриминација националних мањина у овом случају Албанаца у Србији, Македонији, Црној Гори и Грчкој доводи до енормних проблема у виду захтева за сецесијом и одвајањем од матице. То је био случај са Косовом. Питање косовске кризе сеже далеко у прошлост. Реч је спектру проблема на етничкој, националној, политичкој, економској, идеолошкој основи. У свом реферату Рускиња Јелена Гускова наводи уверљиве разлоге борбе Албанаца за уједињење свих територија насељених већинским албанским становништвом, њих је шест: перманентност, етапност, потчињавање свих Албанаца јединственом задатку усмеравања на уједињеност и недопустиво нејединство, стремљење да се све територије зацртане као албанске очисте од неалбанског становништва, одсуство фанатичне религиозности замењене албанизмом као секундарном религијом, коришћење насиља и терора као најпоузданијег средства за постизање главног циља (Гускова, 2007). Доношењем Устава 1974. године тадашње власти су издвојиле покрајине Косово и Метохију и Војводину из Републике Србије и створиле повољне услове за подривање суверенитета и оставиле простора за отцепљење. На тај начин сепаратистички покрети на Косову узимају замаха и отпочиње неконтролисана сарадња албанских политичких структура Косова и Метохије са Албанијом. У том периоду Албанија се као покровитељу окреће ка другом великом комунистичком брату-Кини. Енвер Хоџа је био одушевљен Мао Цедунгом, односно његовим начином владавине тако да је културну револуцију почињао спроводити и у Албанији. Са друге стране Кина финансијски помаже Албанце, тако да је сарадња била заступљена на свим пољима. Обрачуни и ликвидације са неистомисљеницима представљали су средства спољне политике Албаније. Осамдесетих година Албанија остаје без савезника, потпуно изолована и у тешкој политичкој кризи. Енвер Хоџа умире 1985. године, а државу предаје Рамизу Алији, који иако спроводи Хоџине догме, уводи вишепартијски систем странака у албанску државу.

Идеја Велике Албаније је јако комплексна тема, тако да њене територијалне претензије у односу на Србију, Црну Гору, Грчку и Македонију теже само једном: Сви Албанци у једној држави. С тим у вези Пројекат Независно Косово је само прелазна етапа у реализацији те знатно шире и комплексније визије албанских сепаратиста. Пошто у великоалбанском националном програму нема места ни за један други народ осим албанског поставља се питање безбедности и међународно признатих граница држава на Балкану и целокупном региону југоисточне Европе. Међу савременим документима у којима се уочава концептуализација и дефинисање „Велике Албаније,“ наводи се „Платформа за решење албанског националног питања“ албанске Академије наука из Тиране. Наведени документ је први пут објављен у јавности октобра 1998. године. Према Здравковићу, ова платформа за решавање албанског националног питања, у суштини је представљала националну стратегију Албанаца, која је у облику брошуре, током протеклих година, штампана и доста-

вљана на адресе међународних институција на енглеском и француском језику. Такође, поред постојеће платформе, Здравковић наводи и „Платформу природне Албаније“ коју је израдио албански интелектуалац Кочо Данај, која је након тога објављена у педесет хиљада примерака и преведена је на неколико језика: албански, српски, грчки, македонски и енглески током 2009. године. У наведеној Платформи се експлицитно наводи неопходност решавања албанског националног питања на југоистоку Европе (Здравковић, 2014:161).

Угрожавање територијалног интегритета Републике Србије

Сепаратистичке акције радикално настројених Албанаца на подручју Косова и Метохије у саставу тадашње Федеративне Народне Републике Југославије (односно касније Социјалистичке) јавиле су се непосредно по окончању Другог светског рата и нису престале до данас, напротив, временом су постајале све интензивније. Наравно, главни циљ оваквих сепаратистичких акција препознаје се у тежњи са отимањем овог дела територије и припајањем држави Албанији. Сепаратистичке акције континуирано се спроводе годинама различитим методама и тактикама, а могу се препознати у великом броју провокација, демонстрација, оружаним побунама и тероризму. У реализацији пројекта Велике Албаније Косово заузима средишње место. Као једно од кризних жаришта, постаје мета албанских сепаратиста. Албански екстремисти користећи различите облике политичког насиља и терора над српским и другим неалбанским становништвом доводе до оружаних сукоба и свеопште нестабилности у Србији. Осим албанских сепаратиста на Косову, подршку пружају и албанске екстремистичке организације у иностранству. Језгро сепаратизма и екстремизма у иностранству чинили су чланови албанске екстремистичке организације Народни покрет Косова (ЛПК) која је своју делатност проширила 12. фебруара 1982. године у Немачкој када је наставила да делује под називом Народни покрет за Републику Косово (ЛПРК) (Ђосић, 2004:7). Брисање граница са Косовом, била је почетна фаза за удруживање Албанаца у једну државу. А први корак ка том циљу је било формирање јединица Ослободилачке војске Косова уз помоћ пре свега западних сила и Републике Албаније. Спровођењем верских, пропагандних, криминалних, обавештајно-безбедносних активности, игнорисање државних институција Републике Србије, масовна окупљања и демонстрације деведесетих година Албанци на Косову су представљали свету као борбу за људска права. Као крајњи резултат истицало се Косово Република и Велика Албанија. Важно је истаћи да захтеви Албанаца на територијама где су већинско становништво зависи од степена укључености те земље у евроатланске интеграције. Очекивања од Србије су наравно највећа (признавање самопроглашене Републике Косово), док рецимо од Грчке се свде на учење матерњег језика у школама.

Према речима академика Гускове, почетком деведесетих година, албански екстремисти сопственим снагама постигли су много. Пре свега, свели су српско становништво на свега око 9%, формирали су паралелни, од Србије независан систем покрајинске управе и образовања; успоставили су тесне контакте с Албанијом; организова-

ли рад на куповини, транспорту и складиштењу оружја како на Косову, тако и у општинама с претежно албанским становништвом на територији Македоније, Црне Горе и југа Србије, на обучавању добровољаца и успостављању канала за везу, на стварању милитаризованих јединица. Важно је такође било и скренути пажњу светске заједнице и међународних организација на „проблем Косова“. С тим задатком су се успешно изборили. Крајем деведесетих косовски Албанци започели су рат за независност (Гускова, 2007:58). Након тога, инсистирање међународне заједнице, односно њених водећих актера (САД и Европске уније) да се призна једнострано проглашена независност Косова, као и да се очува у потпуности целовитост овог ентитета под међународним протекторатом у оквирима граница некадашње Социјалистичке Аутономне Покрајине Косово резултирало је тиме да се север ове територије, доминантно настањен Србима, „интегрише“ у правни, политички и безбедносни систем институција из Приштине (Ђукановић & Јовановић, 2013:162). Бомбардовање територије Југославије од стране НАТО-а 1999. године, увођења међународног протектората над територијом Покрајине, као и присуство НАТО снага на Косову после јуна 1999. године створило је повољне услове за развој албанског сепаратизма (Гускова, 2007:58). Према Бецићу, отворено изражавање политичког циља, свеалбанског уједињења, кулминирало је формирањем средства за реализацију тог пројекта, албанске терористичке организације Ослободилачке војске Косова (ОВК), чиме је отпочело прво озбиљније организовање и тежња албанских екстремиста за стварање „оружаних снага“.

О идеологији, сепаратистичким идејама и намерама припадника ОВК довољно говори податак да је у јулу 1998. године портпарол ОВК Јакуп Краснићи јавно изјавио да је циљ ОВК уједињење свих земаља где живе Албанци (Бецић, 2012). Од јуна 1999. године, када је успостављена управа УН, дошло је до масовног кршења људских права, када је албанска већина започела систематску праксу терорисања и прогона српске и других мањина, која се континуирано спроводи већ дуго низ година (Самарцић, 2009). Практика скрнављења и уништавања православних светиња добила је масовни и свакодневни карактер што подсећа на планиране казнене експедиције. Бројна спорна питања на Западном Балкану, Вучковић и Миленковић смештају на пресеку социјеталног и политичког сектора и постављају неколико логичних питања: „Да ли ће Босна и Херцеговина остати каква јесте или ће доћи од поделе на две или три државе; да ли ће Косово у будућности бити независно, део Србије или евентуално део Велике Албаније, затим питања о положају Албанаца у Јужној Србији, односу између велике албанске мањине и словенске већине у Македонији.“ Када је реч о овом последњем питању 2001. године је започета етапа борбе албанског народа за такозвано „национално ослобођење“, која је претпостављала да се у тај процес укључе и Албанци који живе на територији Македоније. После коначног распада Југославије на Србију и Црну Гору 2003. године, за Албанце је наступио погодан тренутак да обнове акције за отцепљење Косова од Србије. Почела је да се користи формулација унета у резолуцију 1244 по којој је Косово аутономија у саставу Југославије: Југославије нема, време је да се дефинише статус Покрајине. Албанци су за потпуну независност. Седамнаести март 2004. године представља следећу етапу у процесу независности Косова и Метохије (Гускова, 2007:58). Према Стратегији националне безбедности Републике Србије сепаратистичке тежње у региону су реална претња безбедности, а по својој тежини и комплексности, као и негативним импликацијама на унутрашњу стабилност држава у

региону и њихово безбедносно стање, посебно се издваја проблем покушаја отцепљења дела територије Републике Србије путем једностраног проглашења независности Косова од стране привремених институција Аутономне Покрајине Косово и Метохија. Поред угрожавања једне од основних националних вредности Републике Србије – територијалног интегритета, признавање тзв. Републике Косово од стране појединих држава у непосредном окружењу Републике Србије, као и одређеног броја држава у свету, неповољно се одражава на јачање мера поверења и сарадње и успорава процес стабилизације у региону (Стратегија националне безбедности, 2009). Албански сепаратизам на Балкану, као и сваки други сепаратизам, захтева пажљиво разматрање спољних и унутрашњих чинилаца који су, крајем прошлог века, довели до оружаних сукоба, а данас изазивају међунационалне мржње и нетрпељивости, као и могуће међунационалне сукобе (Бецић, 2012). Према Самарцићу, на подручју Косова и Метохије не постоји „народ“ који би имао право на самоопредељење, већ етнички јасно дефинисана већина становника која настоји да оствари потпуну независност и отцепљење Србије. Самарцић даље објашњава да о томе јасно говори мешање, тј. нејасно појмовно диференцирање, три емпиријска нивоа „народа“ у поменутиим сецесионистичким документима с почетка деведесетих година прошлог века. Први су Албанци у бившој Југославији, који би као „народ“ требало да располажу правом на самоопредељење, потом Албанце на Косову и Метохији, који би ефективно уживали благодети сецесије као конкретног исхода права Албанаца на самоопредељење, и, коначно, постоје и припадници других нација и народности, који су ради демократске стилизације помнути у „уставу републике Косово“. Пуна демократска декорација довршена је, међутим, тек увођењем израза „Косовари“ у јавне документе привремених институција Косова и Метохије после 2001. године (Самарцић, 2009:32).

Закључак

Остваривање идеје „Природне Албаније“ делимично се остварује деловањем албанских екстремиста на подручју Косова и Метохије. Независност тзв. Косова проглашена је 2008. године, Србија је до данас није признала и сматра да постојећа административна линија никада неће бити претворена у државну границу. Темељ оправдања у вишегодишњем континуираном стремљењу албанске националне мањине у Србији, јесте да оснују своју независну државу на подручју аутономне покрајине Косова и Метохије. Овде треба јасно ставити до знања да позивање на право на самоопредељење, са подразумеваним правом на сецесију, представља кршење међународног права и резолуције 1244 СБ Уједињених нација. Насупрот овој специфичном случају и преседану, међународно право је у том погледу веома одређено и рекло би се прилично рестриктивно у својој одређености. Оно се креће између општег принципа о једнаком праву на самоопредељење народа и општег принципа суверенитете и територијалног интегритета држава. Однос између ова два принципа је важан утолико што остварење једног права, на самоопредељење, не сме да буде у противречности са другим правом, сувереност и територијални интегритет државе у било ком случају (Самарцић, 2009), као што је то у јединствености случаја тзв. Косова. Поред тога, овде не треба заборавити да албанска мањина на Косову и Метохији већ има своју матичну

државу Албанију. Међутим, и поред признања независности од стране не тако малог броја држава, Србија и даље настоји да спречи кршење њеног права на суверенитет и територијални интегритет, потврђеног резолуцијом бр. 1244 СБ УН. Поред утицаја САД, јако значајан актер у региону је ЕУ. Међутим, Европска комисија има став да је утврђивање граница билатерално питањем, које није у њиховој надлежности. Када је у питању заштита територијалног интегритета Републике Србије, истичући да принцип територијалног интегритета представља значајан део међународног правног поретка који је заштићен Повељом Уједињених нација, Резолуцијом бр. 2625 Генерална скупштина која одражава обичајно међународно право као и у Завршном акту Хелсиншке конференције о безбедности у сарадњи у Европи од 1. августа 1975. године, Међународни суд правде закључује да је домаћај принципа територијалног интегритета ограничен у сфери међудржавних односа (Димитријевић, Лађевић & Вучић, 2012).

На буђење националног идентитета на Балкану је утицало заиста доста фактора: размиоилажења у политици вођења државе; лоша економска ситуација; стварање вештачких творевина; утицаји великих сила. Конфронтација националних идентитета на Балкану је утицала да дође до поновног буђења националне свести о потреби заштите национално културне традиције, историје, језика. Дакле, само међусобно поштовање и уважавање националних идентитета може допринети даљем унапређивању националних идентитета на том подручју. На једном тако малом региону има толико испреплетених националних интереса и различите вере, културе и традиције се свакодневно сусрећу. Поучени искуством о односу капитализма и националног идентитета, слободно се може истаћи да је предуслов квалитетне сарадње на Балкану, боља економска ситуација која би бацила у други план размишљања о идентитетима. Као што је за државу суверенитет, тако је за друштво идентитет. Ако нема идентитета, нема и друштва. Безбедност идентитета може бити угрожена на више начина: нестајање језика, заборављање националне историје, одрицања од вере, заборављање обичаја и традиције. То се може догодити на разноврзне начине, с тим да је потребно доста времена да се уз помоћ одређених средстава изврши директан или индиректан утицај. Национални идентитет може али не мора да утиче на међународну безбедносну сарадњу. Свакако, прихватљивија је ситуација када се поред безбедносног проблема које треба решити подударају и национални интереси. Деловање албанских сепаратиста и њихове сепаратистичке претензије на подручју Косова и Метохије, а такође и акције и идеје које се чују широм Балкана, показује да је пројекат „независно Косово“ само део, или прелазна етапа, једне знатно комплексније визије „сви Албанци у једној држави“, што доводи у питање постојеће међународно признате границе и угрожава безбедност не само Републике Србије, већ и целе југоисточне Европе.

Литература

- [1] Аврамовски, Ж. (1976). Трећи Рајх и „Велика Албанија“ после капитулације Италије (1943-1944). Завод за Хрватску повијест Филозофског факултета Свеучилишта у Загребу, 9(1), 93-213.
- [2] Бартл, П. (2001). *Албанци: од средњег века до данас*. Београд.
- [3] Бецић, Г. (2012). Сепаратизам – упориште албанског екстремизма. *Војно дело*. 149-156.
- [4] Борозан, Ђ. (1995). *Велика Албанија-поријекло, идеје, пракса*. Београд: Војноисторијски институт.
- [5] Вучић, С., & Миленковић, М. (2014). Македонија: фактор стабилности или нестабилности у регионалном подкомплексу Западни Балкан? *Међународни проблеми*, 66(3-4). 423-442.

- [6] Гафиновић, Р. (2005). Отимање Косова и Метохије. Београд: Академија за дипломатију и безбедност.
- [7] Гускова, Ј. (2007). Албански фактор сталне дестабилизације балканског региона: о чему говоре документи. *Издања САНУ*, 55-60.
- [8] Димитријевић, Д., Лађевац, И., & Вучић, М. (2012). Анализа предузетих активности у оквиру система УН у вези са решавањем питања Косова и Метохије. *Међународни проблеми*, 64(4), 442-448.
- [9] Димић, Љ. (1997). Српско-албански односи и историографија (приказ: Ђорђе Борозан, Велика Албанија - порјекло, пракса, Београд 1995, 57). *Историјски архив Ваљево Гласник* 31. 256- 261.
- [10] Драган, Ђ., & Јовановић, М. (2013). Међуетничке тензије на западном Балкану и даљи ток европских интеграција региона.
- [11] Ђукановић, Д., & Јовановић, М. (2013). Међуетничке тензије на Западном балкану и даљи ток европских интеграција региона. *Култура полиса*. 325-343.
- [12] Ђурић, Н. (2013). Данас не одустаје од „Природне Албаније“. *Политика*. Београд.
- [13] Здравковић, М. (2014). Велика Албанија – обликовање нове нестабилности на Балкану. *Војно дело*, 66 (1), 160-193.
- [14] Јанз, Р. Д. (1995). Рефлексије о друштву без религије: Албански случај. New Orleans: Свеучилиште Loyola.
- [15] Накарада, Р. (2007). Случај Косова-јединствена произвољност. *Социолошки преглед*, 305-325.
- [16] Самарџић, С. (2009). Проблеми Косова и Метохије из угла европских интеграција. у: *Самарџић (прир.)*, *Србија у процесу придруживања Европској Унији*, Београд: Службени гласник. 193-238.
- [17] Степић, М. (2006). Перспективе Косова и Метохије у контексту глобалних геополитичких концепција. *Срби на Косову и у Метохији*", *Зборник радова са научног скупа одржаног у Косовској Митровици*, 27-29.
- [18] Стратегија националне безбедности Републике Србије (2009). Влада Републике Србије. Београд.
- [19] Томас, Д. (2007). Балкански Стаљин, Загреб.
- [20] Ћосић, С. (2004). Косово, Компанија Новости АД.
- [21] Цветковић, Љ. В. (2014). Југославија и источноевропске земље у суседству 1953-1958: Опсервација, акција, резултат. *Annales: Ser. Hist. Sociol.*, 24(4). 649-660.